

11.03.2021

Skriftlig innspill fra Barneombudet til Stortingets helse- og omsorgskomité's høring om rusreformen - prop 92 L (2020-2021)

Rusreformen skal være en reform som tar for seg både forebygging og hjelp. Mye av debatten har dessverre til nå kun handlet om man for eller mot avkriminalisering. Dette har skygget for en minst like viktig debatt, som er innholdet av hjelpen, særlig for barn og unge.

Barneombudet støtter en endring fra straff til hjelp for unge med rusutfordringer. Dette er i tråd med tidligere anbefalinger fra FN's barnekomité. Vi støtter også forslaget om en grundig evaluering av reformen. Evalueringen må innhente synspunkter og erfaringer direkte fra barn og unge.

For at dette skal bli en reform som skal redusere faren for alvorlig rusbruk blant ungdom og gi bedre hjelp enn i dag til dem som har fått et rusproblem, er det helt avgjørende at vi samtidig med avkriminaliseringen får en satsing på forebygging og hjelp til barn og unge.

I forslaget som er lagt fram får ungdom verken straff eller hjelp. Det kan se ut som utvalget og regjeringen legger til grunn at hjelpetilbudet er på plass ute i kommunene i dag. Det er det ikke. I proposisjonen avviser departementet i stor grad høringsinnspill fra blant andre Barneombudet om at hjelpetilbudet i kommunene ikke er godt nok, og at vi derfor må sikre dette bedre.

I proposisjonen fremgår det blant annet at en plikt til å etablere oppsøkende tiltak vil gripe inn i kommunenes selvbestemmelsesrett, i tillegg til å ha økonomiske konsekvenser som ikke er utredet. Departementet mener derfor det må være opp til den enkelte kommune å vurdere behovet for en slik tjeneste. Dette er etter Barneombudet syn ikke godt nok.

Vi har også merket oss at Riksadvokaten gir sin prinsipielle støtte til forslaget om å oppheve straffansvaret for befatning med narkotika til egen bruk, men i sitt høringssvar uttaler at Rusreformutvalgets forslag ikke fremstår som et tilstrekkelig *forebyggende* og *reparerende* alternativ til oppfølging i strafferettsapparatet, og forutsetter at rusreformen må omfatte en mer forpliktende oppfølging.

Barneombudet savner fortsatt konkrete tiltak for hvordan unge skal få hjelp, og hvordan vi skal forebygge rusmisbruk. Vi mener at det må sees nærmere på hvilken hjelp og oppfølging som skal gis til ungdom som ikke er kommet så langt at de trenger helsehjelp, og om tiltak som er foreslått (et møte i kommunen) er nok til å komme i posisjon til å hjelpe ungdom ut av et begynnende rusproblem. Det er også viktig å vurdere hvordan man kan komme i posisjon til å hjelpe ungdom som ikke vil ha hjelp, for eksempel fordi de mener de ikke har et rusproblem.

Det er også viktig at narkotikabruk i ungdomsmiljøene blir fulgt med på. I dag driver politiet i stor grad forebygging og oppsøkende virksomhet. Om reformen vedtas, må det være tydelig om politiet fortsatt skal ha denne oppgaven, eller om det skal etableres forebyggende enheter i kommunene som kan overta hele eller deler av politiets arbeid på dette området. Vi mener det er for enkelt av departementet å legge til grunn at politiet vil prioritere like høyt å avdekke og forbygge narkotikabruk som ikke lenger er straffbar. Politiets forebyggende arbeid handler om å forebygge kriminalitet, ikke å forebygge rus i seg selv.

Vi må lære av de feilene som ble gjort da Stortinget hevet terskelen for fengsling av barn, hvor barn som tidligere hadde vært i kriminalomsorgen ble "flyttet" over i kommunalt barnevern. Den gangen ble det ikke stilt noen krav til hvilke hjelpetiltak som måtte på plass i kommunene for å kunne hjelpe denne gruppen barn og det fulgte heller ikke ressurser med dette. Mange kommuner har derfor i dag ikke de nødvendige hjelpetiltakene på plass, og dette fører til at vi stadig har en diskusjon om ikke flere barn bør i fengsel, selv om vi alle vet at det er noe som sjelden virker. Vi må unngå at noe tilsvarende skjer med denne endringen, ved å sikre et godt tilbud til barn og unge.

Når Stortinget nå skal behandle reformen, anbefaler Barneombudet at det følger med vedtak om en forpliktende satsing på forebygging og hjelp til barn og unge med rusutfordringer.

Stortinget bør:

- sørge for godt forebyggende og oppsøkende arbeid inn mot ungdomsmiljøer ved blant annet å:
 - sikre at politiet eller en annen navngitt etat eller enhet får et definert ansvar for det forebyggende og oppsøkende arbeidet politiet utfører i dag.
 - stille krav om at kommunene skal ha oppsøkende tjenester rettet mot ungdom i form av utekontakter eller liknende tjenester.
- sørge for at det stilles klare krav i lov til hvilket tilbud kommuner og helseforetak skal ha tilgjengelig for unge med rusutfordringer, og tydelige kvalitetskrav som det er mulig å føre tilsyn med.
- sikre at kommunene har nok ressurser til å prioritere dette arbeidet.